

FORMULARZ KWERENDY INSTYTUCJI MUZEALNYCH

Projekt „*Muzea w polskiej kulturze pamięci (do 1918 r.): wczesne instytucje muzealne wobec muzeologii cyfrowej*”

finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego
w Ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki 2015.

INFORMACJE OGÓLNE:

Lokalizacja: Miejscowość/ Region / Kraj

Płock / Gubernia płocka / Królestwo Polskie / Mazowsze

Tytuł/pełna nazwa instytucji:

Muzeum Towarzystwa Naukowego Płockiego

Typ instytucji: muzeum publiczne, zbiory muzealne instytucji lub organizacji (biblioteka, towarzystwo naukowe), kolekcja prywatna

muzeum stowarzyszenia

zbiory muzealne instytucje naukowe, kulturalne, społeczne

Opis instytucji/skrócony (wg wzoru: typ instytucji, charakter zbiorów):

Muzeum Towarzystwa Naukowego Płockiego (1820) łączyło zbiory Szkoły Wojewódzkiej z okazami gromadzonymi przez członków stowarzyszenia. Trzonem zbiorów były okazy przyrodnicze i geologiczne, numizmaty, pamiątki historyczne, przyrządy naukowe. W niewielkim stopniu obiekty o charakterze artystycznym. W czasie 10 lat działalności towarzystwa zebrano najprawdopodobniej ponad 2000 okazów, z których większość, po likwidacji Towarzystwa, trafiło do zbiorów szkolnych Gimnazjum Gubernialnego. Były one podstawą dla kolekcji reaktywowanego w 1907 roku Towarzystwa Naukowego Płockiego.

Daty działalności / zakres czasowy:

1818 – koncepcja Towarzystwa Naukowego przy Szkole Wojewódzkiej

1820, 3 czerwca 1820 – powołanie Towarzystwa Naukowego Płockiego, przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej

1824 – przeniesienie szczątków władców i książąt piastowskich do Kaplicy Piastowskiej

1832 – delegalizacja Towarzystwa Naukowego Płockiego

1836 – całkowite zahamowanie działalności muzeum

Dostępność

ograniczona

Typ relacji instytucji wobec pamięci

Rodzaj pamięci

narodowościowa polska

Obszar pamięci/ nośnik pamięci/ rodzaj zbiorów

Obszar historyczny:

DANE INSTYTUCJI :

	OBECNIE	DAWNIEJ
ADRES / SIEDZIBA DANE ADMINISTRACYJNE – województwo/powiat/gmina/ulica/ nr działki, zmiany siedzib (daty); REGION HISTORYCZNY	Muzeum Mazowieckie w Płocku, ul. Tumska 8, 09-402 Płock, Mazowieckie	1820 – budynek Szkoły Wojewódzkiej Płockiej (ob. Liceum im. Marszałka Stanisława Małachowskiego), ul. Małachowskiego 1
DANE KONTAKTOWE TELEFON / EMAIL/ WWW	Sekretariat: 24 364 70 70; sekretariat@muzeumplock.eu	xxx
GODZINY OTWARCIA	wt-niedz: 10-17	otwierane czasowo
DYREKTORZY	Leonard Sobieraj	xxx
ZARZĄDCA	Urząd Marszałkowski [?]	Towarzystwo Naukowe Płockie
Budynek muzealny (przekształcenia/nowo wybudowany/zaadoptowany)	kamienica adaptowana na cele muzealne	budynek Szkoły Wojewódzkiej Płockiej

INFORMACJE HISTORYCZNE:

Zmiany w nazwach:

Muzeum Publiczne i szkolne Województwa Płockiego / Muzeum Województwa Płockiego
---

Misja muzeum/ założenia kolekcjonerskie/ cele działalności

1820: Ustawa Towarzystwa Naukowego Płockiego, rozdział VIII:

art. 37. Każdą osobliwość natury, pomnik historyczny, albo jaką bądź rzecz Naukom i przemysłowi przydatną, Towarzystwo z wdzięcznością do składów swoich przyjmuje.

art. 38. Muzeum Towarzystwa połączone być może z Muzeum i Gabinetami Szkoły Wojewódzkiej, ale starać się wypadnie o wolność nadania tym składom tytułu *Muzeum Województwa Płockiego*.

art. 39. To Muzeum dla ukazywania Publiczności w pewne czasy otwierane być może.

Zakres terytorialny (zawarty w misji muzeum)

ziemia płocka

Założyciele/ właściciele: osoby lub instytucje (podstawowe dane biograficzne lub krótka charakterystyka)

Towarzystwo Naukowe Płockie – założone w 1820 roku, pierwszym prezesem Towarzystwa był biskup Adam Prażmowski, protektorat nad Towarzystwem sprawowali m.in. Stanisław Kostka Potocki, Stanisław Staszic, Julian Ursyn Niemcewicz, Bogumił Linde, Wojciech Szwejkowski. Zgodnie z ustawą celem Towarzystwa było zebranie i opisanie „Obrazu Województwa Płockiego”, w tym gromadzenie wiadomości na temat pomników narodowych, opisanie rzeczy zasługujących na uwagę szerszej publiczności, badać potrzeby mieszkańców regionu. W ramach działalności przewidziano stworzenie biblioteki, księgarni oraz zdecydowano się „Zbierać Naukowe zakłady szczególniej co do pomników historycznych albo płodów przyrodzenia”.

Pracownicy: opiekunowie, dyrektorzy, kustosze, muzeolodzy (podstawowe dane biograficzne, ważniejsze osiągnięcia)

Kajetan Morykoni (1774-1830) pedagog, rektor Szkoły Wojewódzkiej Płockiej, współtwórca Towarzystwa Naukowego Płockiego
---

Organizacje związane z muzeum oraz działające przy muzeum (krótka charakterystyka, najważniejsze postaci, historia, datowanie)

Towarzystwo Naukowe Płockie – założone w 1820 roku, pierwszym prezesem Towarzystwa był biskup Adam Prażmowski, protektorat nad Towarzystwem sprawowali m.in. Stanisław Kostka Potocki, Stanisław Staszic, Julian Ursyn Niemcewicz, Bogumił Linde, Wojciech Szwejkowski. Zgodnie z ustawą celem Towarzystwa było zebranie i opisanie „Obrazu Województwa Płockiego”, w tym
--

gromadzenie wiadomości na temat pomników narodowych, opisanie rzeczy zasługujących na uwagę szerszej publiczności, badać potrzeby mieszkańców regionu. W ramach działalności przewidziano stworzenie biblioteki, księgarni oraz zdecydowano się „Zbierać Naukowe zakłady szczególniéy co do pomników historycznych albo płodów przyrodzenia”.

Kalendarium (historia instytucji)

Koncepcja powołania stowarzyszenia w Płocku pojawiła się w 1818 roku, a w 1820 roku przy Szkole Wojewódzkiej założono Towarzystwo Naukowe. Na jego czele stanął biskup Adam Prażmowski, a skarbnikiem został nauczyciel, rektor Szkoły Wojewódzkiej, Kajetan Morykoni. W chwili powstania Towarzystwa planowano założenie m.in. biblioteki i muzeum, które podnosić miały wiedzę mieszkańców regionu. Zbiory Towarzystwa, powstające głównie w oparciu o dary członków, uczniów i absolwentów szkoły, przedstawicieli miejscowej administracji lub mieszkańców regionu (w przypadku odkryć archeologicznych), obejmowały zbiory przyrodnicze i geologiczne. Ponadto w kolekcji gromadzono pamiątki historyczne, dokumenty, artefakty o wydźwięku politycznym (polskim), numizmaty.

Aktywność kolekcjonerska Towarzystwa przypadała szczególnie na lata 1824-1826. W tym czasie pozyskano do zbiorów szereg eksponatów, Towarzystwo angażowało się również w działania o charakterze naukowym (archeologicznym) w regionie. Ponadto zdecydowano o połączeniu zbiorów Towarzystwa z kolekcją tworzoną przez Szkołę Wojewódzką na mocy *Wewnętrznego urządzenia szkół departamentowych* 1812 roku. W skład zbiorów szkolnych wchodziły pomoce matematyczne, fizyczne, globusy i mapy. Śmierć najważniejszego z działaczy Towarzystwa, Kajetana Morykoniego (1830), słabnące zainteresowanie oraz restrykcyjne konsekwencje powstania listopadowego (1832) sprawiły, że działalność Towarzystwa została zawieszona. Zbiory muzealne najprawdopodobniej przeszły pod zarządek Gimnazjum Gubernialnego (wcześniej Szkoły Wojewódzkiej), które posłużyły jako podstawa dla zbiorów reaktywowanego w 1907 Towarzystwa.

ZBIORY

Charakterystyka zbiorów (wraz z danymi ilościowymi)

1822: zbiory przyrodnicze (mineały)

1821: numizmaty (skarb Trzeboński, 35 szt.; 145 szt. przekazano Warszawskiemu Towarzystwu Naukowemu)

1822: zbiory przyrodnicze (minerały)

1823: zbiory przyrodnicze (minerały)

1824: numizmaty (monety ze skarbu z Trzebnia, opr. Lelewela; monety ze studni); zbiory historyczne (książeczka wojskowa i kawałek chorągwi z 1809, dwa medale upamiętniające założenie Biblioteki Załuskich, ustanowienie orderu Orła Białego, plan miasta Płocka); zbiory przyrodnicze (orzech kokosowy, próbki ziemi, minerały i kruszce, gniazdo remiza); zbiory naukowe (igła magnetyczna);

1825: części drzewa, żelaza, odzieży, galonka z grobu Katedralnego Piastów

1826: numizmaty (monety przekazane przez robotników znalezionych na dziedzińcu); zabytki archeologiczne (artefakty, wyroby z miedzi, srebra, żelaza, bursztynu, kamienia, szkła, gliny z grobów w Tuchlinie), pamiątki historyczne Królów Polskich i wybitnych Polaków (medale, pisma, autografy; pamiątki ze znanych miejsc)

Zbiory przyrodnicze (muszle, skorupa jaja strusiego, minerały, „ostrokrag krysztalowy”, dwa małe sarnie rogi, kawałek marmuru); zbiory naukowe (rurka szklana z huty w Skępnem); zbiory historyczne (list urzędowy Jana III, odezwa Legionów Polskich we Włoszech); zbiory artystyczne (obraz „Dziecię zaczynające się uspasabiać do szkoły”); zbiory archeologiczne (fragmenty naczyń i kości ludzkich); numizmaty (skarb z Trzebnia 35 szt., monety Mistrzów Krzyżackich, grosz czeski Wacława II, monety kuficzne, monety srebrne rzymskie Antoniusza 2 szt., monety drobne Zygmunta III i Jana Kazimierza)

1835: muzeum Gimnazjum Gubernialnego : zbiory numizmatyczne: 346 szt. monet, 59 medali, pamiątki 63 szt., osobliwości 9 szt., zbiory geologiczne 1805 szt., zbiory przyrodnicze 75 szt., zielniki; ok. 2285 szt. okazów

Obiekty szczególne (o szczególnym znaczeniu symbolicznym, ważne dla nauki lub sztuki, komentowane, słynne)

Skarb Trzeboński – w większości przekazany Towarzystwu Naukowemu Warszawskiemu

Strategia pozyskiwania zbiorów

zakupy, dary

Darczyńcy/Fundatorzy/Sprzedawcy (imiona i nazwiska, charakterystyka przekazanych darów/sprzedanych eksponatów; data)

1821: Aleksander Rościszewski z Wierznicy za Drobinem (skarb Trzeboński) – zachowano 35 szt.; 145 szt. przekazano Warszawskiemu Towarzystwu Naukowemu

1822: zastępca profesora p. Trzeciński (minerały)

1823: Uniwersytet Warszawski (minerały)

1823/1824: pułkownik Dębowski (książeczka wojskowa i kawałek chorągwi z 1809); Wincenty Cyprysiński (dwa medale upamiętniające założenie Biblioteki Załuskich, ustanowienie orderu Orła Białego); fizyk Rybicki (orzech kokosowy); uczeń Burzyński (próbki ziemi), uczeń Florian Dębowski (igła magnetyczna, plan miasta Płocka); inspektor Marcinkowski (minerały i kruszce); nn (gnizdo remiza i minerały)

1826: Ignacy Kanigowski (artefakty z grobów we wsi Tuchlin); inspektor Marcinkowski (wyroby z miedzi, srebra, żelaza, bursztynu, kamienia, szkła, gliny z grobów w Tuchlinie)

poseł Dębowski z Tokar (25 muszli, skorupa jaja strusiego, minerały); Kielanowski (kilka muszli); komisarz wojewódzki Jaroszewski (rurka szklana z huty w Skępnem); Szczepan Porębski („ostrokrąg kryształowy”); Zakrzewski (odezwa Legionów Polskich we Włoszech); pani Komorowska (obraz „Dziecię zaczynające się uspasabiać do szkoły”, dwa małe sarnie rogi, kawałek marmuru)

Ekspedycje naukowe organizowane przez muzeum

1825 – wydobycie z grobu w prezbiterium w Katedrze Płockiej prochów Władysława Hermana, Bolesława Krzywoustego i książąt piastowskich i złożenie ich w Kaplicy Królewskiej

1826 – objazd grobów w Tuchlinie; wykopaliska we wsi Wrocimowice

Transfery zbiorów: data, okoliczności, zakres, ostateczna lokalizacja

Przeniesienie zbiorów do Gimnazjum Gubernialnego (1830)

WYSTAWY I DZIAŁALNOŚĆ POPULARYZATORSKA:

Wystawy stałe

2 sale Szkoły Wojewódzkiej

Wystawy czasowe

xxx

Katalogi zbiorów i wystaw oraz przewodniki

xxx

Inne publikacje (wydawane przez instytucję)

Towarzystwo Naukowe przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej, Płock 1820, F.1760

Treść potrzebnych Towarzystwu Naukowemu w Płocku wiadomości. [Płock, 1820], F.5383

Prospekt działań Towarzystwa Naukowego przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej, [Płock, ok. 1821], F.1340

Piąta wiadomość o Towarzystwach Płockich a w szczególności o postępie Towarzystwa Naukowego od 4 lipca w 1824 do 1 września w 1825 roku, Płock: Towarzystwo Naukowe Płockie 1826
Szósta wiadomość o Towarzystwach Płockich, a w szczególności o postępie Towarzystwa Naukowego od 12 września 1825 roku do 26 września w roku 1826, Płock: Towarzystwo Naukowe Płockie 1826

Współpraca instytucjonalna (muzea, uczelnie, towarzystwa, administracja itd.)

Towarzystwo Naukowe Warszawskie: przekazanie w darze 145 szt. monet ze skarbu Trzebońskiego (1821)

Związek Muzeów Polskich - od 1914

Zasięg działalności (informacje o miejscu pochodzenia zwiedzających, komentatorów, autorów relacji itd.)

xxx

Zwiedzający (charakterystyka statystyczna, ważniejsze osobistości)

xxx

ŹRÓDŁA:

Bibliografia

Towarzystwo Naukowe w Płocku (notatka historyczna), Echa Płockie i Łomżyńskie 1902, r. 5, nr 71, s. 1

Askanas Kazimierz, W 70 rocznicę wznowienia działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego (1907-1977), Notatki Płockie - 1 (94), 1978, s.6-9

Chojnacki Jakub, Kowalewski Tadeusz, Towarzystwo Naukowe Płockie a Polskie Towarzystwo Krajoznawcze i Turystyczno-Krajoznawcze, Notatki Płockie - 2 (135), 1988, 55-57

Chojnacki Jakub, 175 lat Towarzystwa Naukowego Płockiego (TNP), Notatki Płockie - 3 (160), 1994, s. 7-17

Chudzyński Marian, 180 lat Towarzystwa Naukowego Płockiego - w służbie regionu i kraju, Notatki Płockie - 2 (183), 2000, s. 11-18

Dorobek Franciszek, Jubileusz 150-lecia Towarzystwa Naukowego Płockiego, Rocznik Mazowiecki – 1972, s. 542-551

Koński Wiesław, W 165 rocznicę założenia Towarzystwa Naukowego Płockiego, Dzień Bolesława red. Kostanecka Halina, Towarzystwo Naukowe Płockie 1820-1830 – 1907-1957. Szkice i materiały, 1957

Kowalski Wiesław Józef, 180 rocznica powstania Towarzystwa Naukowego Płockiego (1820-2000).

Prażmowski Adam, Kajetan Morykoni, Odezwa Towarzystwa Naukowego przy Szkole Wojewódzkiej do Szanownych Obywateli Województwa Płockiego, [w:] Towarzystwo Naukowe przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej, Płock 1820, s. 14-15

Rolbiecki Waldemar, Towarzystwo Naukowe przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej 1820-1830, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich Wydawnictwo PAN, 1969

Rutska Halina, Towarzystwo Naukowe Płockie 1820 - 1830; 1907 - 1928: Notatka historyczna, 1929

Rutska Hanna, Z życia nauki na prowincji. Płock Nauka Polska: jej potrzeby, organizacja i rozwój, 1925, t.5, s. 182-189

Sołtysiak Marian, Muzeum Towarzystwa Naukowego Płockiego, Notatki Płockie - 3 (57), 1970, s. 18-21

Sołtysiak Marian, Sto pięćdziesiąt lat Muzeum w Płocku, Rocznik Muzeum Mazowieckiego w Płocku – 1972, s. 3-88

Stogowska Anna Maria, Rola intelektualna i kulturotwórcza Towarzystwa Naukowego Płockiego w latach 1820-1830, 1907-1939, Płock 1998

Szumlicka-Rychlik Grażyna, Towarzystwo Naukowe Płockie. Najstarsze Regionalne Towarzystwo Naukowe w Polsce zał. 1820, Płock: Towarzystwo Naukowe Płockie, 2015

Wróbel Maciej, 185 lat Towarzystwa Naukowego Płockiego, Notatki Płockie - 3 (204), 2005, s. 56-57

Archiwa / zespoły archiwalne / źródła / inwentarze / księgi gości

Biblioteka im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego

Towarzystwo Naukowe przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej, Płock 1820, F.1760
Treść potrzebnych Towarzystwu Naukowemu w Płocku wiadomości. [Płock, 1820], F.5383
Prospekt działań Towarzystwa Naukowego przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej, [Płock, ok. 1821], F.1340
Piąta wiadomość o Towarzystwach Płockich a w szczególności o postępie Towarzystwa Naukowego od 4 lipca w 1824 do 1 września w 1825 roku, Płock: Towarzystwo Naukowe Płockie 1826
Szósta wiadomość o Towarzystwach Płockich, a w szczególności o postępie Towarzystwa Naukowego od 12 września 1825 roku do 26 września w roku 1826, Płock: Towarzystwo Naukowe Płockie 1826
K. Morykoni, Pierwsze myśli względem utworzenia Towarzystwa, R. 477

Archiwum Państwowe w Płocku

Zespół: 50/17/0 Gimnazjum Męskie w Płocku » Seria: 2 Akta ogólne Gimnazjum Męskiego »
Jednostka: 81, Kniga dlja vpisyvanija mest i otryvkov iz drevnich avtorov' itaemych ucenikami 6, 7, 8, klasov Plockoj Mužskoj Gimnazii
Zespół: 50/17/0 Gimnazjum Męskie w Płocku » Seria: 3 Akta gospodarczo-finansowe » Jednostka: 89, Akta dotyczące inwentarza własności Gimnazjalnej

Zasoby ikonograficzne (opis, lokalizacja)

xxx / zasoby archiwalne [?]

Ciekawe cytaty

„Tak więc Towarzystwo znajdzie się w sposobności założenia dokładnego opisu Krainy Waszély, tak Stolica Woiewództwa Waszego będzie mieć Bibliotekę publiczną, Xsięgarnią i Druk dostateczny, wzniesie skład pomników i osobliwości Narodowych.

W każdym z tych kroków wsparcie Wasze zacni Obywatele skuteczne Towarzystwu zostanie, Ziemi Waszély pomnoży zaszczyty i korzyści”, (Prażmowski 1820: 15)

„Zbiory naukowe, i pamiątki dawne, które Towarzystwo zgromadzić przedsięwzięło, wiele zyskały, przez wspomniane już wyżej połączenie zbiorów Szkólnych; wzajemne ztąd korzyści każdy postrzega, gdy Towarzystwo ma wolność używać Szkólnych rzeczy, a wszystko co tylko zebrać zdoła, jest własnością Szkoły”, (Piąta wiadomość 1826: 5)

„Powyższa dokumentacja [inwentarz Gimnazjum Gubernialnego] pozwala przypuszczać, że podobnie jak książki, eksponaty muzealne przetrwały w zbiorach szkoły. Nie uległy zniszczeniu mimo likwidacji Towarzystwa. Raczej przypuszczać można, że uległy rozproszeniu czy zniszczeniu z biegiem lat. Choć zaryzykować można nawet pogląd, że przetrwały (minerały, geologia) i wzbogaciły zbiory muzealne reaktywowanego w 1907 roku Towarzystwa”, (Stogowska1998: 68-69).

UWAGI:

wymaga uzupełnienia o materiały archiwalne

OPRACOWANIE:

Autor opracowania:

Aldona Tołysz

Data sporządzenia karty:

2018-08-17

Wyjazdy studyjne w celu wykonania karty, daty:

xxx

METADANE* (wypełnia redaktor/moderator portalu)

TYTUŁ (Miejscowość-nazwa instytucji)	
LOKALIZACJA GPS	
KLASYFIKACJE	
DATA UTWORZENIA	
AUTOR WPISU/REDAKTOR/KOREKTOR	
RELACJE	
TAGI	
SYGNATURA	
PRAWA / LICENCJE	